



Srbija (Jugoslavija) i Albanija: primjeri saradnje u XX vijeku

Stefan Bošković

S obzirom na „geopolitički magnetizam” Balkana koji se manifestuje stalnim mešanjem velikih sila u unutrašnje odnose balkanskih naroda u dugom vremenskom kontinuitetu,¹ analiza pitanja albansko-srpskih odnosa bi se objektivno izvršila osvrtom na interese moćnijih država - sila i istorijski kontekst različitih razoblja. Kao polaznu osnovu uzeo bih period kraja XIX i osobito početka XX vijeka, kada dolazi do mnogovrsnog i konkretnijeg dodira Albanaca i Srba, od onog koji je do tada označavao suživot istih u okviru Otomanskog carstva na Balkanu. Proces redukovanja moći i opadanja važnosti Otomanske imperije je uticao na produbljenje tog dodira i sklapanje prvih savezništava između Albanaca i Srba pred nastupajućim Prvim svjetskim ratom. Predmetna savezništva, tada već između država tokom Prvog svjetskog rata i neposredno nakon završetka, pokazala su svoju izuzetnu važnost i dragocijenost. Takođe, ona su predstavljala temelj za dalju nadgradnju odnosa koja će uslijediti u posleratnim godinama između Kraljevine Jugoslavije i premijera – budućeg kralja Albanije Ahmeta Zogu-a (*Ahmet Muhtar Zogolli*). Uprkos uznapredovanju odnosa u međuratnom periodu, međusobna saradnja biva uslovljena namjerama velikih sila, matrica koja će se ponoviti nakon završetka Drugog svjetskog rata. Način sloma ideje o nezavisnoj saradnji balkanskih naroda imao je dugoročnog uticaja na međunacionalne odnose dva naroda, čije su se relacije povijale pred političkim idealima. Nemili događaji sa kraja XX vijeka, ne smiju nikakav način baciti sjenku, odnosno time umanjiti značaj svijetlih primjera međusobne saradnje, pružanja pomoći i podrške. Upravo ti modeli saradnje predstavljaju osnovu za ekonomsko povezivanje regiona kroz inicijativu Mini Šengen, kao dobre prilike za podizanje nivoa ekonomske konvergencije Zapadnog Balkana sa nivoom Evropske Unije. Takođe, pomenuti primjeri ukazuju da ukoliko se odrekemo neracionalnih (maskimalističkih) ciljeva, realizacija potencijala međudržavnih/nacionalnih odnosa je moguća i donosi izrazitu dobit.

Kontinuirano slabljenje Otomanskog carstva krajem XIX i naročito početkom XX vijeka iziskivalo je složeno pitanje kontrole, uprave nad evropskim dijelom teritorije ove imperije. U prilog takvoj karakterizaciji predmetnog pitanja idu interesi velikih sila, teritorijalne pretenzije država na Balkanu (Bugarska, Crna Gora, Grčka i Srbija), zatim etnička heterogenost i nacionalno „buđenje“ naroda koji su živjeli na evropskom prostoru Otomanske carevine. Kao polaznu osnovu u analizi međusobnih relacija uzeo bih 1908. godinu i austrougarsku aneksiju Bosne i Hercegovine koja je primorala kraljevsku vladu u Beogradu da svoje teritorijalne pretenzije preusmjeri ka jugu, odnosno ka oslabljenom Otomanskom carstvu. Dok sa albanske strane, to je stvaranje Prizrenske Lige (*Besëlidhja e Prizrenit*) 1878. godine, koja je udarila temelje u određenju nacionalnog identiteta Albanaca i dugoročne želje za stvaranjem sopstvene države. Ipak aspiracija ka državotvornim okvirima Albanaca je vješto suzbijana od strane Istanbula, davanjem posebnih povlastica različitim albanskim plemenima, stanje koje će se naglo promijeniti Mladoturskom revolucijom 1908. godine i intencijom nove otomanske vlasti da od

¹ Dušan Proroković, *Geopolitičke determinante spoljopolitičkog pozicioniranja Srbije na početku 21. veka*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, dostupno na: https://www.diplomacy.bg.ac.rs/pdf/medj_problemi/2017/Medjunarodni_problemi_br.4_2017.pdf?fbclid=IwAR3rO_teKfs3mTwd046TolGzT3S9kVok-bhOtrB1IFF3RKp9ADppqkuU3X4, pristupljeno 12.01.2020. str.250.

Albanaca, naprave „poslušne podanike“.² Pomenuta namjera Mladoturaka imala je dijametralno suprotne posledice od željenih i direktno uticala na ujedinjavanje interesa Srba i Albanaca, koji uz podršku Kraljevine Srbije iniciraju niz ustanaka u periodu od 1910-1912. sve zarad protjerivanja Osmanlija iz Bitoljskog, Janinjskog, Skadarskog i Kosovskog vilajeta. Prvaci albanskog ustajanja protiv mladoturske vlasti Esad paša Toptani (*Esat pashë Toptani*), Isa Boljetinac (*Isa Boletini*), Ismail Ćemali (*Ismail Qemali*), Ded Ćo Ljuli (*Dedë Gjó Luli*) i Idriz Seferi (*Idriz Seferi*) su tokom ustaničke borbe sarađivali upravo sa kraljevskom vladom u Beogradu. Od pomenutih prvaka nakon 28.11.1912. i proglašenja nezavisnosti Albanije od strane 83 delegata Skupštine u Vlora (*Kuvendi i Vlorës*) i Albanske Privremene vlade (*Qeveria e Përkohshme e Shqipërisë*),³ kao simbol albansko-srpskog prijateljstva i podrške u predstojećim godinama bivaju izuzetni odnosi Esad paše i kraljevske vlade Srbije. Zapravo, već u maju 1913. godine u predvečerje Drugog balkanskog rata, Esad paša je u razgovoru sa srpskim diplomatom Živojinom Balugdžićem na sastanku u Draču (*Durrës*), rekao da želi dogovor sa Srbijom.⁴ Samo savezništvo između srpske vlade i Esad paše nije utvrđeno bilo kakvim posebnim ugovorom, uprkos tome Nikola Pašić je naredio da pratioci Esada paše budu potpomognuti novcem i oružijem.⁵ Predmetnom podrškom kraljevska vlada u Beogradu je omogućila Toptaniju, da se uz podršku muslimanskih plemenskih prvaka i uticajnih begova u centralnim dijelovima zemlje, u septembru 1913. godine proglasi guvernerom Drača⁶ i nedugo zatim (oktobar 1913. godine) formira Republiku Centralnu Albaniju (*Republika e Shqipërisë së Mesme*). Zbog posebnih odnosa sa kraljevskom vladom u Beogradu, Toptani i njegovi pratioci su konstatno bili izloženi raznovrsnom pritisku od strane austrougarskih i italijanskih agenata, pritisak koji će se nastaviti u predstojećim ratnim godinama.

U godini izbivanja Prvog svjetskog rata, stanje u Albaniji je bilo naročito turbulentno. Potentan primjer nestabilne situacije i borbe za prevlast u okviru države bila je Seljačka pobuna ili Muslimanski ustanak (*Kryengritja e Shqipërisë së Mesme*) u julu 1914. godine.⁷ Pomenuti događaj uticao je na iznenadni prekid vladavine princa Vilhema od Vida (*Princ Vilhem Vidi*), koji je preuzeo albanski tron u martu 1914. godine, a isti napustio šest mjeseci kasnije. Međutim, već sledećeg meseca Esad paša je umarširao u Drač i proglasio sebe komadantom albanske vojske.⁸ Tom aktu, prethodilo je sklapanje tajnog ugovora o savezništvu sa Kraljevinom Srbijom u Nišu sedamnaestog septembra 1914. godine. Sporazum je predviđao uspostavljanje zajedničkih političkih i vojnih institucija, ali najvažnije odredbe su bile usredsređene na vojno savezništvo, izgradnju pruge do Drača i garancije da će Srbija podržati izbor Esada paše za vladara Albanije.⁹

² Vladimir Ćorović, *Istorija Srpskog Naroda*, Tehnologije, izdavaštvo i agencija Janus, dostupno na: http://www.rastko.rs/rastko-bl/istorija/corovic/istorija/index_1.html, pristupljeno 13.01.2020.

³ James N. Tallon, *Albania's long World War I (1912-1925)*, Studia Historyczne, dostupno na: [file:///C:/Users/MAS/Downloads/Albanias Long World War I 1912-1925 Alba.pdf](file:///C:/Users/MAS/Downloads/Albanias%20Long%20World%20War%20I%201912-1925%20Alba.pdf), pristupljeno 13.01.2020. str.442.

⁴ Dušan T. Bataković, “Serbian government and Essad-pasha Toptani”, u Andrej Mitrović (ur), *Serbs and the Albanians in the 20th century*, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Odeljenje istorijskih nauka, Beograd, 1991. str.61.

⁵ Ibid. str. 62.

⁶ Ibid. str. 62.

⁷ James N. Tallon, *Albania's long World War I (1912-1925)*, op.cit. str. 449.

⁸ Dušan T. Bataković, *Serbian government and Essad-pasha Toptani*, op.cit. str. 65.

⁹ Ibid. str. 64

Po preuzimanju vlasti, prve mjere Esad paše su bile usmjerene ka zaštiti granice sa Srbijom od upada boraca predvođenih od strane mladoturskih i austrougarskih oficira u sjevernim dijelovima države.¹⁰ Uprkos podršci i osiguravanju albansko-srpske granice, Esad pašina premijerska uprava širom države konstatno je bila podastirana od pobunjenika koje su podržavali pomenuti oficiri. Kulminacija predmetnih aktivnosti dešava se u maju 1915. godine, kada je Pašina pozicija bila kritična. U nezavidnoj situaciji, Esad paša je još jednom zatražio pomoć Beograda, koja je pored sloma pobunjeničkih aktivnosti, rezultirala Tiranskim sporazumom potpisanim dvadeset osmog juna 1915. godine. Odredbe ugovora su omogućile ustanovljenje unije između Srbije i Albanije, zajedničkih institucija vojske, carinskih uprava, nacionalnu banku i misija ka drugim državama.¹¹ Upravo se to savezništvo pokazalo ključnim, prilikom trostrukog napada i povlačenja srpske vojske i naroda preko Albanije ka Krfu. U trenucima povlačenja Esad paša i njegova vlada su pružili dragocjenu pomoć narodu i vojsci Kraljevine Srbije, pored lične objave Toptanija u kojoj je pozvao albanski narod da pomognu srpskim prijateljima, njegova vlada i žandarmerija su obezbjedili nepohodne potrepštine i siguran prolaz srpske vojske i naroda ka Krfu. Zajedno sa kraljevskom vladom i vojskom, 1915. godine Albaniju je napustio i Esad paša, odlazeći preko Italije u Francusku, gdje je nastavio svoju komunikaciju sa premijerom Nikolom Pašićem u cilju konačne pobjede nad državama članicama centralnog pakta, kojima je prije odlaska i zvanično objavio rat. Uprkos namjeri Esada paše da po okončanju rata, ponovno uspostavi svoju vlast u domovini uz podršku vlade Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca, njegov plan biva osujećen, obzirom da je paša bio žrtva atentatora Avnija Rustemija (*Avni Rustemi*) trinaestog juna 1920. godine. Kao potvrda iskrenog savezništva i prijateljstva dvaju naroda i države jeste i mjesto počivanja Toptanija na srpskom vojnom groblju u Parizu.

Po završetku Prvog svjetskog rata, stanje u Albaniji je bilo daleko od mirnog. Priznanje Albanije od strane SAD uz podršku Kraljevine SHS u granicama iz 1913. godine nije značilo i ustanovljenje mira. U sveopštem metežu u državi i inostranim pritiscima (najviše od Kraljevine Italije), kao pobjednik krajem 1921. godine izlazi Ahmet Zogu sa položajem ministra unutrašnjih poslova. Iako je Zogu bio ministar u službi vlade premijera Džafera Ipja (*Xhaferr Ypi*), Zogu je uglavnom povlačio relevantne poteze na spoljašnjem i unutrašnjem planu. Sa efektivnim preuzimanjem kontrole, Zogu je nastavio sa prethodnom politikom i u "njegovoj vladi" jedan od glavnih ciljeva bila je "izgradnja prijateljskih i iskrenih odnosa sa Jugoslavijom."¹² Već dvadeset i petog marta 1922. godine, punopravni diplomatski odnosi bivaju uspostavljeni između Kneževine Albanije i Kraljevine SHS. Nakon uspostave odnosa, razmijenjeni su i diplomatski predstavnici, a albanska vlada je posmatrala ovaj akt kao znak "prijateljskih odnosa koji su počeli da se razvijaju između dva naroda."¹³ Neposredna implikacija izrazito povoljne klime u političkim odnosima dvije države jeste saradnja na polju ekonomije. Ta saradnja prvenstveno se ogledala u osnivanju Srpsko-Arbanske banke, koja je formirana odmah nakon uspostavljanja

¹⁰ Ibid. str. 65.

¹¹ Ibid. str. 68

¹² Donika Hoxha, *Foreign policy of Ahmet Zog - The Independent State of Albania 1920-1926*, PHD tesi, Facoltà di Science Politiche Sapienza Università di Roma, septembar 2010. str.50.

¹³ Ibid. str.68.

jugoslovensko-albanskih diplomatskih odnosa.¹⁴ Sjedište pomenute banke bilo je na Cetinju, s tim što su postojali planovi za proširenje poslovanja, prije svega u Skadru (*Shkodër*) i Draču.

Naredne dvije godine Albanijom je vladao mir, koji se ipak nije dugo zadržao. Nakon izbora održanih u januaru 1924. godine nad Zoguom (od drugog decembra 1922. godine – premijer) biva izvršen neuspjeli atentat, koji ga je uvjerio da je njegova pozicija postala nesigurna i da ukoliko se ne povuče, rizikuje zbacivanje silom.¹⁵ Na njegovo mjesto, nakon kratkih mandata (*Shefqet Vërlaci* i *Iliaz Vrioni*), pobunom na mjesto premijera dolazi biskup Fan Noli. S obzirom na nasilan karakter preuzimanja vlasti i očiglednu nevoljnost velikih sila da priznaju novu vladu Albanije, Ahmet Zogu kojem je utočište pružila Jugoslavija, nije odustajao od povratka na premijersko mjesto. U Beogradu, Srbi su se prema Zoguu ponašali više kao prema državniku, a ne kao običnom tražiocu političkog azila,¹⁶ što je ovome dalo podstreka da uz jugoslovensku podršku počne kovati planove za povratak na vlast. Središte planiranja planova za povratak bila je vila na Topčideru koju je budući albanski kralj koristio kao svoj dom tokom boravka u Beogradu. Već krajem 1924. godine Ahmet Zogu ohrabren podrškom Jugoslavije, vojske generala Vrangela i protivnika boljševizma u Jugoslaviji, na oduševljenje vlade u Beogradu uspijeva u svojoj namjeri da preuzme kontrolu na kneževinom Albanijom i da krajem januara 1925. godine Zogu postane prvi predsjednik Republike Albanije. Prilikom boravka u Beogradu, ključna osoba u osiguranju neophodne potpore za povratak na vlast biva Husein beg Kreziu (*Hysen bej Kryeziu*) (ministar unutrašnjih poslova Albanije februar – septembar 1925. godine i ambasador u Jugoslaviji) čije je poznanstvo sa Nikolom Pašićem omogućilo pomenuto i sklapanje sporazuma između Zogua i Pašića. Prema tom sporazumu, nakon preuzimanja vlasti, dvije države bi pod vođstvom Zogua i Pašića (obzirom da su obojica u trenutku sklapanja istog bili u opoziciji) pristupile demarkaciji i delimitaciji granici. Pregovori su uspješno završeni petog oktobra 1925. prema kojem je manastir Svetog Nauma predat Kraljevini SHS u zamjenu za selo Peškopi (*Peshkëpia*) i nekoliko manjih koncesija sa jugoslovenske strane.¹⁷ Činilo se da potpisivanjem ovog sporazuma nema više prepreka ka realizaciji potencijala međudržavnih odnosa u potpunosti. Ipak u narednim godinama Zogu koji se proglasio za kralja Albanije (*Mbreti Zogu I*), našao se u italijanskom obruču i time je svaki oblik saradnje između Jugoslavije i Albanije, odnosno Srba i Albanaca obeshrabren, barem do nekog sledećeg perioda.

Albanci i Srbi doživjeli su identičnu sudbinu u Drugom svjetskom ratu, odnosno i Albanija i Jugoslavija su bile predmet okupacije sila Osovine. Ipak na otpor okuparnih naroda nije se dugo čekalo. Komunistička Partija Jugoslavije – KPJ je spremno dočekala šesti april i vrlo brzo otpočela odbrambene i revolucionarne aktivnosti u Jugoslaviji i van nje. Aktivnosti van Jugoslavije su uglavnom bile usmjerene ka Albaniji, gdje su postojale brojne grupe otpora, ali koje nisu bile u koordinaciji. Stoga na konferenciji održanoj ilegalno u Tirani osmog novembra 1941. godine, Miladin Popović i Dušan Mugoša podvukli su ponovo istorijski značaj oformljavanja KP Albanije i izneli osnovne organizacione principe na kojima partija treba da se

¹⁴ Saša Mišić, „Serbo- Albanian Bank in Albania 1925-1927”, u Dušan T. Bataković (ur), *Balkanica XXXVII*, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Odeljenje istorijskih studija, Beograd, 2007. str. 250.

¹⁵ Donika Hoxha, *Foreign policy of Ahmet Zog - The Independent State of Albania 1920-1926*, op.cit. str. 83.

¹⁶ Ibid. str. 92.

¹⁷ Ibid. str. 121.

stvari.¹⁸ Treba dodati da se Konferencija složila sa njihovim izlaganjima i u svojoj rezoluciji odredila svoje neposredne zadatke.¹⁹ Od principa bih izdvojio pod šest koji glasi: “Da razvijemo ljubav i borbenu saradnju sa svim narodima Balkana.”²⁰ Upravo će kroz borbu dva pokreta otpora u toku ratnih godina doći do zavidnog nivoa saradnje i požrtvovanja između dva naroda, ovog puta u bitno izmjenjenim političkim strukturama. Najsjajni primjer bratstva Albanaca i Srba u oslobodilačkoj borbi jesu Boro Vukmirović i Ramiz Sadiku, koji su se prilikom strijeljanja 1943. godine odbili razdvojiti jedan od drugog. Herojski čin Bora i Ramiza i činjenica da su „dva tijela iz iste krvi”,²¹ kako je opisao pjesnik Adem Gajtani postaje neraskidiva spona dva naroda u borbi za oslobođenje. Po istom od značaja je izjava Milovana Đilasa prilikom posjete Tirani u maju 1945. godine, a koja je u saglasju sa prethodnim primjerima: „Držanje albanske vojske u Jugoslaviji, bilo je izvanredno i ona, u vojničkom pogledu, ne samo da je izvršila povjerene zadatke već je pokazala inicijativu i samopožrtvovanje u borbi za oslobođenje Jugoslavije kao da se bori za svoju zemlju”.²²

S obzirom na izrazitu destrukciju u toku Drugog svjetskog rata na teritoriji Albanije, pred novim političkim strukturama stajao je izazov obnove državne uprave i izgradnja ekonomskog poretka. U ostvarivanju ovih zamisli, dragocijenu pomoć i raznoliku podršku, pomoć vladi Narodne Republike Albanije uputila je Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNRJ). Zbog presudne uloge, Komunističke partije Jugoslavije u osnivanju i razvitku Komunističke partije Albanije, u političkom usmeravanju albanskog pokreta otpora i njegovom prerastanju u narodnooslobodilački pokret,²³ stvoreni su realni politički uslovi za svestranu saradnju Jugoslavije i Albanije posle njihovog oslobođenja.²⁴ Još odmah po dolasku albanske vlade u Tiranu, u decembru 1944 godine, kao član jugoslovenske vojne misije upućen je u Albaniju *drug* Vojo Srzentić, da radi u svojstvu instruktora po pitanjima organizacije državne uprave i po ekonomskim pitanjima.²⁵ Dvadeset i osmog aprila 1945. godine vlada Demokratske Federativne Jugoslavije je donijela formalnu uredbu o priznanju vlade NR Albanije. Zapravo odluka u priznanju predstavljala je samo ozvaničenje visokog nivoa kooperacije koja je postojala između dvije države. Predmetna saradnja se povećava, osobito po osnivanju mešovite Koordinacione komisije, koja je imala zadatak da prati izvršavanje svih ekonomskih ugovora između dve zemlje i da proučava ekonomske probleme u odnosima između Jugoslavije i Albanije, predlažući obema vladama mere u cilju rešavanja tih problema.²⁶ Dalja konkretizacija saradnje ogleđa se, prvog jula 1946. godine, prilikom zaključivanja, ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći,²⁷ zatim u sporazumu o privrednoj saradnji između FNRJ i Albanije, koji

¹⁸ Vladimir Dedijer, *Jugoslovensko – albanski odnosi (1939 – 1948)*, Borba, Beograd, 1949. str.17.

¹⁹ Ibid. str.17.

²⁰ Ibid. str.18

²¹ Petrit Çollaku, “The Forgotten Heroes of Serb-Albanian Comradeship”, *Balkan Insight*, 15.01.2016. str.1.

²² Vladimi Dedijer, *Jugoslovensko – albanski odnosi (1939 – 1948)*, op.cit. str 6*.

²³ Nikola L. Gačeša, „Privredni odnosi Jugoslavije i Albanije 1945-1948“, u Jovan R. Bojović (ur.), *Stanovništvo slovenskog porijekla u Albaniji*, Istorijski institut SR Crne Gore, Podgorica, 1991. str.1.

²⁴ Ibid. str.1.

²⁵ Vladimir Dedijer *Jugoslovensko – albanski odnosi (1939 – 1948)*, op.cit. str. 164.

²⁶ Ibid. str.168.

²⁷ Ibid. str. 173.

određuje opšte principe privredne saradnje između dveh zemalja.²⁸ Pored organizacije državne uprave i podrške u osnivanju i revitalizaciji postojećih proizvodnih pogona, pomoć je upućena i u domenu zdravstva, kulture i vojske NR Albanije. U prilog bratskim odnosima država jeste i ekspozicija Josipa Broza Tita iz trideset prvog marta 1947. podstaknut zahtjevom UNRE (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration*), da ne snabdeva dalje Jugoslaviju žitom, jer ga ona šalje u Albaniju.²⁹ „Albanija je bila naš saveznik u ratu, njeni sinovi ginuli su u Sandžaku i zajedno se borili sa nama i na svojoj i na našoj teritoriji...mi smo pomogli albanskom narodu koliko smo mogli i ako bude trebalo još ćemo mu pomoći“.³⁰ Takođe, kada su Albaniju godinu dana ranije pogodile katastrofalne poplave, u prilog posebnim odnosima dva naroda i država su pisanja albanskog lista Baškimi (*Bashkimi*): U čitavoj svojoj istoriji albanski narod se ne seća da je dobio tako veliku i organizovanu pomoć.³¹ To je zbog toga što nikada nije imao verne i iskrene prijatelje kao što su narodi nove Jugoslavije.³² Ipak nezavisna saradnja na ekonomskom nivou između socijalističkih država nakon 1945. godine, iziskivala je mogućnost samostalne saradnje na partijskom odnosno državnom (političkom) nivou, bez uplitanja SSSR-a. Generalni sekretar Komunističke Partije Sovjetskog Saveza (*Коммунистическая партия Советского Союза*), Josif Staljin (*Иосиф Сталин*) je, u takvom istupanju tih partija video opasnost da će se politika pojedinih socijalističkih zemalja - unutrašnja i spoljna – početi sve više da se razlikuje od sovjetske i da će Sovjetski Savez izgubiti uticaj na tu politiku.³³ Kao primjer poslužila je Jugoslavija, koja se uporno borila za svoju nezavisnost.³⁴ Zbog odbijanja Jugoslavije da se povinuje dominaciji SSSR-a, rezolucija Informbiroa je dvadeset osmog juna 1948. godine optužila Jugoslovane za odstupanje od marksističko-lenjinističke linije.³⁵ Tako se Jugoslavija, gotovo preko noći našla u situaciji da su joj zbog enormnog pritiska SSSR-a, doskorašnji saveznici postali gorki suparnici, samim tim i Albanija. Time je zbog „geopolitičkog magnetizma“ Balkana, još jednom ponovljena matrica upliva interesa i uticaja velikih sila i osujećen istorijski napredak u sveobuhvatnim odnosima dvije države i dva naroda. Držanjem strane Moskve u narednom periodu (uprkos jugoslovenskom zahtjevu za prijem Albanije u UN 1955. godine) međudržavne odnose je karakterisala krhkost. Osim toga, drugačije spoljnih politike Albanije i Jugoslavije, u kojoj je prva slijedila strategiju vezivanja za velike sile (SSSR i NR Kina), a Jugoslavija inicirala i insistirala na politici nesvrstanosti uticala je na dalje zahlađenje odnosa. Albanskim odbijanjem da podrži intervenciju SSSR-a u Čehoslovačkoj 1968. godine, došlo je do nakratkog približavanja Beograda i Tirane, koje je rezultiralo i određenim zajedničkim ekonomskim aktivnostima. Ipak, nakon smrti Josipa Broza, otpočelo je konkretnije ispoljavanje nezadovoljstva Albanaca na Kosovu i Metohiji, koje je iz ugla istih zapravo posledica višedecenijske represije kojoj su Albanci bili izloženi. Sa druge strane protesti

²⁸ Ibid. str. 173.

²⁹ Ibid. str. 171.

³⁰ Ibid. str. 171.

³¹ Ibid. 172.

³² Ibid. 172.

³³ Edvard Kardelj, *Sećanja – Borba za nezavisnost i priznanje nove Jugoslavije 1944-1957*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1980. str.111.

³⁴ Ibid. str.111.

³⁵ Jeronim Perović, “The Tito-Stalin Split: A Reassessment in Light of New Evidence”, *Journal of Cold War Studies*, vol 9, broj 2, str.35.

Albanaca su doživljavani kao izvor separatističkih težnji sa ciljem podastiranja suvereniteta i teritorijalnog legitimiteta SFR/SR Jugoslavije. Nedostatak osjećaja za kompromis je uticao da krajem XX vijeka kosovsko pitanje postane glavna preokupacija u međudržavnim odnosima. Demokratskim promjenama u SRJ i normalizacijom socijalnog stanja u Albaniji u međudržavnim odnosima biva prisutna određena relaksacija, praćena obostranom željom za pridruživanje Evropskoj Uniji i kontinuiranim ekonomskim razvitkom.

Gotovo svakodnevno u albanskoj i srpskoj javnosti kada je riječ o međusobnim odnosima, potenciraju se nemili događaji iz nedavne prošlosti koji bacaju sjenku na gore pomenute primjere izvanredne saradnje dva naroda. Sada, pitanje koje se postavlja jeste da li je razlog trenutna politička situacija i želja zadržavanja pozicija moći ili je takvo činjenično stanje? Kao odgovor poslužio bi primjer pozicioniranja obje političke strukture u slučaju odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama, gdje se pokušavaju zaboraviti mračni periodi međusobnih odnosa i promovisati oni srdačni. Hajdemo pokušati primjeniti istu logiku i po pitanju odnosa Albanaca i Srba.

Bibliografija:

- Bataković, T. Dušan, “Serbian government and Essad-pasha Toptani”, u Andrej Mitrović (ur), *Serbs and the Albanians in the 20th century*, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Odeljenje istorijskih nauka, Beograd, 1991.
- Ćorović, Vladimir, *Istorija Srpskog Naroda*, Tehnologije, izdavaštvo i agencija Janus, dostupno na: http://www.rastko.rs/rastko-bl/istorija/corovic/istorija/index_1.html , pristupljeno 13.01.2020.
- Çollaku, Petrit, “The Forgotten Heroes of Serb-Albanian Comradeship”, *Balkan Insight*, 15.01.2016.
- Dedijer, Vladimir, *Jugoslovensko – albanski odnosi (1939 – 1948)*, Borba, Beograd, 1949.
- Gaćeša, L. Nikola, „Privredni odnosi Jugoslavije i Albanije 1945-1948“, u Jovan R. Bojović (ur.), *Stanovništvo slovenskog porijekla u Albaniji*, Istorijski institut SR Crne Gore, Podgorica, 1991.
- Hoxha, Donika *Foreign policy of Ahmet Zog - The Independent State of Albania 1920-1926*, PHD tesi, Facoltà di Science Politiche Sapienza Università di Roma, septembar 2010.
- Kardelj, Edvard, *Sećanja – Borba za nezavisnost i priznanje nove Jugoslavije 1944-1957*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1980.
- Mišić, Saša, „Serbo- Albanian Bank in Albania 1925-1927“, u Dušan T. Bataković (ur), *Balkanica XXXVII*, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Odeljenje istorijskih studija, Beograd, 2007.ć
- Perović, Jeronim, “The Tito-Stalin Split: A Reassessment in Light of New Evidence”, *Journal of Cold War Studies*, vol 9, broj 2.

- Proroković, Dušan, *Geopolitičke determinante spoljnopolitičkog pozicioniranja Srbije na početku 21. veka*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, dostupno na: https://www.diplomacy.bg.ac.rs/pdf/medj_problemi/2017/Medjunarodni_problemi_br.4_2017.pdf?fbclid=IwAR3rO_teKfs3mTwDo46TolGzT3S9kVOk-bhOtrB1IFF3RKp9ADppqkuU3X4 , pristupljeno 12.01.2020.
- Tallon, N. James *Albania's long World War I (1912-1925)*, Studia Historyczne, dostupno na: [file:///C:/Users/MAS/Downloads/Albanias Long World War I 1912-1925 Alba.pdf](file:///C:/Users/MAS/Downloads/Albanias%20Long%20World%20War%20I%201912-1925%20Alba.pdf) , pristupljeno 13.01.2020.